

Spis treści

Wprowadzenie	13
Rozdział 1. Kultura obyczajowa Japonii i jej rozumienie – uwagi metodologiczne	19
1.1. Pojęcie kultury	19
1.2. Pojęcia ‘kultura obyczajowa’ i ‘kultura codzienności’	24
1.3. Pojęcia ‘kultura’, ‘kultura codzienności’ i ‘kultura obyczajowa’ w języku japońskim	33
1.4. <i>Nihonjinron</i> – dyskurs nad Japończykami, czyli koncepcje opisu kultury japońskiej	39
1.4.1. Koncepcje badaczy japońskich (okres Edo – koniec II wojny światowej)	40
1.4.2. Koncepcje badaczy japońskich (okres powojenny)	49
1.4.3. Koncepcje badaczy obcokrajowców	54
1.5. Cechy wyróżniające kulturę japońską	58
1.5.1. Eklektyczność oraz hybrydowość	58
1.5.2. Synkretyzm	68
1.5.3. Kult przyrody i jej zjawisk	70
1.5.4. Wyrafinowana prostota, czyli tradycyjna kultura skromności <i>wabi</i> i patyny <i>sabi</i>	73
1.5.5. Współczesna kultura <i>kawaii</i> – słodkości i tkliwości	76
1.5.6. <i>J-bunka</i> – japońska kultura popularna jako kultura konsumpcji	83
1.6. Podsumowanie	89
Rozdział 2. Kultura mentalna i system wartości Japończyków	91
2.1. Kultura japońska jako kultura narodowa	91
2.1.1. Homogeniczność społeczeństwa japońskiego	94
2.1.2. Kolektywny charakter społeczeństwa japońskiego	99
2.1.3. Wspólne wartości kulturowe Japończyków	102
2.2. Tradycje religijne i ich wpływ na system wartości Japończyków	106
2.2.1. Religijność Japończyków – cechy wyróżniające	109
2.2.2. <i>Shintō</i> , czyli droga bóstw	110
2.2.3. <i>Bukkyō</i> , czyli buddyzm	122

2.2.4. Synkretyzm sintoizmu i buddyzmu	128
2.2.5. <i>Jukyō</i> , czyli konfucjanizm	130
2.2.6. <i>Dōkyō</i> , czyli taoizm	132
2.2.7. <i>Kirisutokyō</i> , czyli chrześcijaństwo	135
2.3. Wierzenia ludowe oraz przesady	137
2.3.1. <i>Kotodama</i> , czyli moc słów	139
2.3.2. <i>Shichifukujin</i> , czyli Siedmioro Bogów Szczęścia	142
2.3.3. <i>Yakudoshi</i> , czyli pechowe lata w życiu człowieka	145
2.3.4. <i>Manekineko</i> , czyli kot przynoszący szczęście	146
2.3.5. <i>Gankake</i> , czyli modlitwy do bóstw	149
2.3.6. <i>Omikuji</i> , czyli wróżby świątynne	151
2.3.7. <i>Senbazuru</i> , czyli <i>origami</i> tysiąca żurawi	154
2.3.8. System sześciu dni <i>rokuyō</i>	156
2.3.9. Dwanaście chińskich znaków zodiaku <i>jūnishi</i> i kalendarz <i>eto</i>	158
2.3.10. <i>Kōshin no Hi</i> – Dzień Małpy	164
2.3.11. Japońskie przesady	166
2.4. Podsumowanie	172
Rozdział 3. Rodzina oraz wzorce kobiecości i męskości we współczesnej Japonii	173
3.1. Dawne modele rodziny japońskiej	173
3.2. Przedwojenny model rodziny japońskiej	175
3.3. Współczesny model rodziny japońskiej	180
3.4. Rozwody w Japonii	190
3.5. Pokolenia w powojennej Japonii	194
3.6. Kobiecość i męskość we współczesnej Japonii – stereotypy płci	200
3.7. Style życia kobiet i mężczyzn we współczesnej Japonii	203
3.8. Wzorce kobiecości	214
3.8.1. Tradycyjny wzorzec gospodyni domowej (<i>sengyō shufu</i>)	214
3.8.2. Nowe wzorce kobiecości	219
3.9. Wzorce męskości	225
3.9.1. Tradycyjny wzorzec pracownika korporacyjnego (<i>sarariiman</i>) ..	227
3.9.2. Nowe wzorce męskości	232
3.10. Podsumowanie	237
Rozdział 4. Japońska kultura komunikacji społecznej	239
4.1. Kultura komunikacji – podstawowe pojęcia	239
4.2. Zasady funkcjonowania wzorców komunikacyjnych we współczesnym społeczeństwie japońskim	243

4.3. Japońska kultura komunikacji bezpośredniej – werbalnej	251
4.3.1. Niejednoznaczność wypowiedzi, czyli <i>kotoba no aimaisa</i>	251
4.3.2. Cnota skromności <i>kenson no bitoku</i>	255
4.3.3. Zasada <i>enryo</i> – wycofania i skrępowania	256
4.3.4. Postawa pasywna (<i>ukemi shisei</i>), czyli kulturowa symbolika strony biernej w języku japońskim	257
4.3.5. <i>Keigo</i> – japoński język honoryfikatywny	260
4.3.6. <i>Aisatsu</i> – japońskie pozdrowienia i wyrażenia grzecznościowe .	263
4.3.7. Język męski i język kobiecy	266
4.3.8. Kultura przepraszania <i>shazai bunka</i>	268
4.4. Japońska kultura komunikacji pośredniej	270
4.4.1. Proksemika w japońskiej kulturze komunikacji	270
4.4.2. Kinezyka w japońskiej kulturze komunikacji	271
4.5. Japońska kultura komunikacji cyfrowej – <i>emoji</i> i <i>kaomoji</i>	295
4.6. Japońskie znaki informacyjne i drogowe	300
4.7. Podsumowanie	302
Rozdział 5. Kultura materialna oraz japońska etykieta i wzorce	
grzeczności <i>reigi sahō</i>	305
5.1. Historia powstania norm i wzorców <i>reigi sahō</i>	307
5.2. Tradycyjne stroje japońskie	311
5.2.1. Historia japońskiego kimona	312
5.2.2. Rodzaje współczesnych kimon i okoliczności ich zakładania ...	315
5.3. Kultura kulinarna i zasady zachowania przy stole	324
5.3.1. <i>Washoku</i> , czyli japońska kuchnia narodowa	324
5.3.2. Główne składniki kuchni japońskiej	331
5.3.3. Główne dania kuchni japońskiej	336
5.3.4. Etykieta obowiązująca przy stole	342
5.3.5. Kultura jedzenia pałeczkami	344
5.4. Japoński dom i kultura gościnności	346
5.4.1. Tradycyjny dom japoński	346
5.4.2. Historia budownictwa mieszkaniowego w Japonii	350
5.4.3. Wizyta (<i>hōmon</i>) w domu japońskim	353
5.5. Kultura odwiedzania się	366
5.5.1. Elementy składowe prezentu	369
5.5.2. Święta związane z wręczaniem prezentów	374
5.5.3. Inne okazje do wręczania prezentów	379
5.6. Podsumowanie	383

Rozdział 6. Kultura japońskich obrzędów przejścia	385
6.1. Okres ciąży, narodziny i obrzędy związane z dzieciństwem	387
6.1.1. <i>Obi iwai</i> – ceremonia zawiązania pasa	388
6.1.2. <i>Oshichiya</i> – siódmy dzień po narodzinach dziecka	391
6.1.3. Pierwsza wizyta w świątyni <i>omiya mairi</i>	393
6.1.4. <i>Momoka iwai</i> – obchody 100. dnia po narodzinach dziecka	395
6.1.5. Pierwsze urodziny dziecka <i>hatsu tanjōbi</i> i pierwsze Święto Dziewcząt lub Święto Chłopców – <i>Hatsu Sekku</i>	395
6.1.6. <i>Shichigosan</i> – święto dzieci w wieku 3, 5 i 7 lat	397
6.1.7. <i>Jūsan mairi</i> – pielgrzymka trzynastolatków	399
6.2. Obrzędy okresu dorosłości	401
6.3. Ceremonie ślubne	405
6.3.1. <i>Yuinō</i> – prezent zaręczynowy	405
6.3.2. Czerwona nić przeznaczenia	408
6.3.3. <i>Kekkonshiki</i> – ceremonia ślubna	409
6.3.4. Główne rodzaje ceremonii ślubnych	415
6.3.5. <i>Hirōen</i> – wesele	423
6.3.6. <i>Soro wedingu</i> – ślub solo	424
6.4. <i>Rikonshiki</i> – ceremonia rozwodowa	426
6.5. Obrzędy związane z wiekiem senioralnym	429
6.6. Obrzędy związane ze śmiercią	437
6.6.1. Religijne spojrzenie na śmierć i życie po śmierci	440
6.6.2. Obyczaje pogrzebowe we współczesnej Japonii	454
6.6.3. Inne obyczaje związane z pochówkiem	464
6.7. Podsumowanie	466
Rozdział 7. Kultura obyczajów i zwyczajów świątecznych we współczesnej Japonii	467
7.1. Święta doroczne <i>sai</i>	467
7.2. Cztery pory roku <i>shiki</i> i ich symbolika	472
7.3. Święta obchodzone zimą i zwyczaje z nimi związane	479
7.3.1. Grudzień <i>shiwasu</i> jako miesiąc przygotowań	479
7.3.2. Boże Narodzenie – <i>Kurisumasu</i>	480
7.3.3. <i>Daiku</i> – IX Symfonia Ludwiga van Beethovena	482
7.3.4. Obchody Nowego Roku – <i>Oshōgatsu</i>	485
7.3.5. Święto odpędzania demonów – <i>Setsubun</i>	502
7.3.6. Dzień Upamiętniający Założenie Państwa – <i>Kenkoku Kinen no Hi</i>	505
7.3.7. Dzień Urodzin Cesarza – <i>Tennō Tanjōbi</i>	507

7.4. Święta obchodzone wiosną i zwyczaje z nimi związane	508
7.4.1. Święto Dziewcząt – Hina Matsuri	508
7.4.2. Biały Dzień	510
7.4.3. Święto Równonocy Wiosennej – Shunbun no Hi	511
7.4.4. Święto Podziwiania Wiśni – Hanami	512
7.4.5. Dzień Narodzin Buddy – Hana Matsuri	518
7.4.6. Dzień Shōwa – Shōwa no Hi	520
7.4.7. Dzień Dziecka – Kodomo no Hi	520
7.5. Święta obchodzone latem i zwyczaje z nimi związane	522
7.5.1. Święto Zmiany Strojów – Koromogae	522
7.5.2. Święta inaugurujące letnie atrakcje w plenerze: Yamabiraki (dzień inaugurujący górskie wspinaczki), Umibiraki (dzień inaugurujący morskie kąpiele), Kawabiraki (dzień inaugurujący kąpiele w rzekach)	523
7.5.3. Święto Tanabata – spotkanie gwiazd Altair i Wega	526
7.5.4. Święto Zmarłych – Obon	530
7.6. Święta obchodzone jesienią i zwyczaje z nimi związane	533
7.6.1. Święto Chryzantem – Chōyō no Sekku	533
7.6.2. Święto Podziwiania Księżycy – Tsukimi	534
7.6.3. Dzień Szacunku do Osób Starszych – Keirō no Hi	538
7.6.4. Święto Równonocy Jesiennej – Shūbun no Hi	539
7.6.5. Święto Podziwiania Klonów – Momijigari	540
7.6.6. Dzień Sportu – Supōtsu no Hi	541
7.6.7. Dzień Kultury – Bunka no Hi	542
7.6.8. Święto Dziękczynienia – Kinrō Kansha no Hi	542
7.7. Podsumowanie	544
Zakończenie	545
Bibliografia	549
Słownik wybranych terminów japońskich w zapisie ideograficznym	569
Indeks rzeczowy wybranych terminów	583
Indeks nazwisk	589